

med det tydeligvis foragtelige projekt fritid, men det forbliver bogen igennem uklart hvilke grupper, der gør hvad. Hvis Dahl vil undgå at hans ellers gode observationer mest munder ud i jammer over søndagsbilister, jyder, der efter hans me-

ning burde holde sig fra motorvejene og almindelige lønmodtagere, der kæmper med at få deres enorme mængder af fritid til at gå, så skal der graves meget dybere ned i det usynlige.

SEXOLOGI PÅ DEN USEXEDE MÅDE,

fra Freuds Wien og Kinseys Bloomington til dig og mig

Af Karen Ellen Spannow

Preben Hertoft
De uventede gaver
320 sider, kr. 299,-.
Hans Reitzels Forlag 2008.

Danmarks grand old man udi sexologi og initiativtageren til den første danske sexologiske klinik på Rigshospitalet, Preben Hertoft, har udgivet. en samling på syv essays, som præsenteres som et bidrag til sexologisk kulturhistorie. Nogle af de syv essays har tidligere været publiceret og selv om de har en vis kronologisk orden og tilsammen præsenterer en række danske og udenlandske personer, hvis indsats har haft afgørende indflydelse på seksualitetens frigørelse siden oplysningstiden, mærkes det, at bogen ikke er skrevet i et hug. Sine steder er teksterne præget af en lidt selvhøjtidelig og altmodisch tone. Måske er det spor af den snart fjerne tid, hvor sandheden var sand. Det gælder især de lidt mere biografiske informationer om det af og til vanskelige forhold til danske kollegaer, som har arbejdet med samme område.

Men, alt i alt er det underholdende undervejs, for Hertoft ved rigtigt meget om sit felt. Han er omhyggelig og minutiøs med referencer, men måske lidt fedtet med det, der kunne have hævet bogens P-værdi (pornografiværdi). Det er udelukkende ret sparsomme citater fra den righoldige erotiske litteratur, der tager læseren med på erotiske afveje,

mens Hertoft selv holder sig til tørre faktuelle oplysninger om den udvikling, der har fundet sted i sexologien siden Rousseau i oplysningstidens barndom bekendte sine masochistiske tilbøjeligheder. Det drejer sig om hele den periode, som Hertoft med diskret begejstring kalder det moderne gennembrud. En periode, som måske nu er ved at gå i sig selv i skyggen af kulturel relativisme og længsel efter ægthed og åndelighed.

Bogen præsenterer os for nogle af de personer, hvis indsats har været afgørende for, at seksualiteten kunne trækkes ud af victorianismens snerpede omklamring, der i øvrigt allerede i 1600-tallet – længe inden Victoria herself var på banen – forjog den seksuelle frimodighed, som var fremherskende i middelalderen. Hertoft gør sig også tanker om hvordan frimodigheden fremmes af teknologien i dag, hvor hvem som helst kan rundsende og modtage intime billeder af sig selv og andre. Han undrer sig over hvad det er, der driver mennesker til ganske frivillige, offentlige betroelser om deres helt private liv og efterlyser mere viden på dette område. Det kunne også være spændende at bore i, om den middelalderlige frimodighed, der fx indebar kaffeslabberadser på sengekanten hos helt raske madammer, lokummer med plads til flere og. bad for vidåbne døre, er blevet genskabt, eller om vi på trods eller grund af den liderlige billedstrøm stadig boltrer os i skamfulde victorianske misforståelser.

Ud over "Bekendelser" af Rousseau, hvis naturlidenskab stadig rumsterer i børneværelserne og pædagogikken, præsenteres læseren for pseudonymet Walters "Mit hemmelige liv" og de tre store afhandlinger: Henry Spencer Ashbees fortegnelse over forbudte skrifter, Richard von Krafft-Ebings "Psychopathia Sexualis" og Freuds "Tre afhandlinger om seksualteori". Rousseau og Walter tog udgangspunkt i deres egne seksuelle erfaringer og oplevelser, mens Ashbee, Krafft-Ebing og Freud ikke var selvbiografiske. Ashbee indsamlede forskellige især skriftlige erotica, Krafft-Ebing videregav seksuelle minoriteters betroelser og Freud analyserede sine klienthistorier. En samlet bevægelse væk fra

personlige tilståelser og lidt bornert nyfikenhed mod udviklingen af teorier og en egentlig videnskab. Herudover inddrages en lang række forskere og folk fra 1900-tallet som Foucault, Kinsey og en blandet buket af kendte danskere, med eller uden særlige seksuelle tilbøjeligheder. Vi kommer med i en gennemgang af Dr. Leunbachs scrapbøger, en af de danskere, der blev kendt for sit græsrodsarbejde for fri abort, faktisk så kendt, at han er medtaget i det nationale epos "Matador". Vi møder Herman Bang med hans skandaleombruste hang til herrer, PH, der skamroste Josephine Bakers bananskørt og altid gjorde sit bedste for at få det til at gibe i borgerskabet og Johannes V. Jensen, der trods sin status som Nobelprismodtager, må udnevnes til en af intolerancens faste søjler. Inge og Sten Hegeler, der stod for en særdeles nødvendig pædagogisk indsats rettet mod både små og stores mangel på viden på det seksuelle område, er heller ikke til at komme udenom, selv om de klart bevægede sig i andre luftlag end Hertoft. Psykolog Berl Kutchinsky, der samarbejdede og konkurrerede med Hertoft. Bare for at nævne nogle af de mest markante.

De store temaer i den beskrevne udvikling er homoseksualitet, (kvinde)frigørelse og børns seksualitet, emner der hele tiden har kanter til moral/religion, jura og medicin og dermed er sikret en nidkær opmærksomhed fra såvel befolkning som autoriteter.

I perioden frem til nyere tid var årsagsforklaringerne på homoseksualitet, også kaldet kontrær seksualitet, psykisk hermafrodisi eller pæderasti/tribadi, mange og fantasifulde. Degeneration, psykiatrisk sygdom, nedarvelse af fædrenes synder, onani, neurologiske lidelser, kriminelle tilbøjeligheder, lastefuldhed og synd blev på skift brugt til at forklare ikke blot tiltrækningen mod eget køn men også andre typer seksuel adfærd, der blev karakteriseret som unaturlige eller usædvanlige. Det store spørgsmål var, hvorvidt de pågældende selv var ansvarlige for deres adfærd og lyster eller om deres medfødte disposition tvang dem ud i handlinger, som samfundet definerede som uacceptable eller sære. Det var afgørende for sam-

Foto Pelle Rink

fundets håndtering af de formastelige, om det skulle kaldes sygdom eller syndefald. Den diskussion er sådan set stadig levende og uafklaret, og selv om fordømmelse af homoseksualitet er dæmpet i nogle dele af verden, så er det principielle i, om adfærd kan forklares som villet og dermed i højere grad kan forbindes med forførelse, eller som resultat af indre trang, stadig brændende aktuelt.

Med hensyn til børnene så vakte Freuds afhandling om udviklingen af børns seksualitet borgerskabets bestyrtelse og satte dem i bevægelse og selv om mange siden har taget afstand til en del af hans teorier, så kan betydningen af afhandlingen nok ikke overvurderes. Hertoft tager ham gerne i forsvar, og mener at en del af kritikerne glemmer at tage hans egne forbehold i betragtning. Freud vidste meget vel, at der skulle yderligere forskning til. Når Freud tillægges æren for ændringer i synet på

børn så må det i øvrigt huskes, mener Hertoft, at han ikke fremstod som sexolog men som psykoanalytiker. Alle hans bærende værker bygger på analyser af de voksne klienter, han havde.

Pornografien, ytringsfriheden og den dertil hørende danske lovgivning bliver også taget under behandling. Måske mest fordi den er en del af mellemkrigstidens kamp for en seksualreform, der involverede en græsrodsbevægelse, fra dengang ordet endnu ikke var opfundet. PH er selvfølgelig, som berygtet kulturpersonlighed og forfatter til "Erotikkens Historie" en central figur uden at være erklæret medlem af nogen gruppe. Men i det hele taget var det med Hertofts ord en broget gruppe, der både kæmpede for almindelig frigørelse i form af ytringsfrihed, for bedre kendskab til seksualitet og prævention og for kvindernes ret til at få abort. Forskellige professioner og politiske ståsteder var

repræsenteret og der var ikke tale om medlemskort eller nedskrevne regler, men snarere om ”en uregerlig utopisk forestilling på rette tid” (s.93) Som det er de fleste bekendt så endte det med pornografiens frigørelse i 1967 (ord) og 1969 (billeder), hvor justitsminister Knud Thestrup strakte våben. Det medførte at Danmark for en tid fik et lidt frækt omdømme internationalt, men vi er for længst overhalet af andre nationer, hvor slige forbud faldt kort efter.

Hertoft har i andre sammenhænge skrevet om gynækologen Leunbach, der i tyverne og trediverne kæmpede for at udbrede kendskabet til prævention og for kvinders ret til at få abort, når de var blevet uønsket gravide. Uretfærdigvis huskes han mest for det fængselsophold, som han blev idømt for at foretage abort, for han var langt mere aktiv i forhold til at udbrede kendskabet til og brugen af prævention. I denne sammenhæng gennemgår Hertoft Leunbachs scrapbøger, som han har fået stillet til rådighed. I bagklogskabens klare lys er det indlysende, at Leunbach blev udsat for negativ forskelsbehandling, for han var ikke den eneste der udførte aborter, og heller ikke den eneste, der forsøgte at gøre opmærksom på de konsekvenser i form af illegale aborter og tabte kvindeliv, som den manglende ret til abort førte med sig. Men han blev prægelnabe for de andre.

Alfred Kinsey og Michel Foucault og deres helt forskellige bidrag til sexologiens historie og seksualitetens udviklingsmuligheder behandles i samme essay. Kinsey, den pæne amerikanske familiefader, som i det provinsielle Bloomington satte menneskelig seksuel adfærd under lup, som om han studerede bladskærermyrer, og siden rystede verden med sine forskningsresultater. Foucault den erklærede homo-seksuelle pariser, der siden som en af de første kendte bukkede under for AIDS, kunne ikke i samme grad ryste hverken verden eller Paris, men kunne på ægte

fransk maner imponere med sit vid og sin indsigt. På grund af sin tidlige død fik han aldrig fuldendt sin plan om en trebinds sexologisk historie, men har alligevel inspireret mange til meget.

Selv om bogen overordnet set er interessant og læseværdig er det først i det afsluttende essay, at man virkelig føler, at forfatteren træder rigtigt i karakter og fremlægger noget, der rykker. Her fremhæves betydningen af det kontekstuelle på bekostning af det, der hændte i ens barndom eller i moders liv og andre fortidige steder. Det som sker her og nu ændrer fortiden, ikke historisk men epistemologisk. Hver gang der lægges et lag på det levede liv bevæger og tilpasser de gamle lag sig. Det handler blandt andet om håb og muligheden for tilgivelse.

Sidst i bogen indføres det handlende individ med introduktionen af psykoanalytiker Daniel Sterns undersøgelse af spædbørns kommunikation med deres mødre, hvor han viser, at barnet influerer situationen langt mere end det almindeligvis antages. Her bliver det også indviklet, hvor fænomener som reentry-sløjfer og spejlneuroner skal forklare den intuitive forståelse det ene nervesystem har af det andet. Det tavse sprog som ikke altid verbaliseres, enten fordi det ikke kan lade sig gøre eller fordi det ikke er nødvendigt. Vi er tæt på semiotik og andre nye og komplicerede teorier, der foreløbigt rager lidt i blinde, men som varsler et paradigmeskift, der vil noget. Den gamle drøm om en tværfaglig forbrødring vil måske endda kunne bringe Krafft-Ebings ide om, at neuroser har en neurologisk forklaring tilbage i fokus. På en ny måde selvfølgelig, pakket ud af 1800-tallets sexforskrækkelse og piftet op med helt ny indsigt i kommunikationen mellem kroppene, hvor ikke bare adaptive oscillatorer men også dufte og andre livstegn bliver centrale dele af forklaringen på vores lyster og hvordan vi lever med dem.